

Delkurs 4: introduktion till översättningsteori och -praktik, 13/11-2020

4EN304/4FR314/4TY314

1. Info om dagens upplägg, kursupplägg, litteratur mm
2. Allmän introduktion: Vad är översättning? Går det egentligen att översätta? Varför översättningsteori?
3. Översättningsvetenskapen och dess grundaspekter
  - 3.1 grammatik
  - 3.2 semantik
  - 3.3 pragmatik/kulturellt betingade översättningsproblem

Zoom netiquette

Din kamera ska vara på, men din mikrofon ska vara avstängd när du inte själv pratar för att minimera brus och annat. När du loggar in till mötet är det viktigt att du **anger ditt fullständiga namn** (för- och efternamn) och inte bara initialer.

Frågor?

Använd chatten resp.

paus jag lägger in för frågor

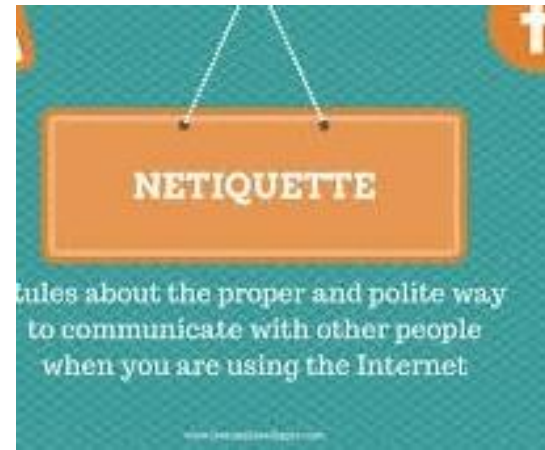

Bild lånad:

<https://sites.google.com/site/ed505website/netiquette>

1. Info om dagens upplägg, kursupplägg, litteratur mm

Dagens upplägg:

9.15 – 12.00 (+ lite paus)

Kursupplägg och en första titt på översättningsteorins många aspekter och användbarhet

Programinfo: LEGS learner corpus och MUST (Magnus)

12.00 – 13.15

Lunch

13.15 – 15.30 (+ lite paus)

Översättningsteori med nedslag i syntax, semantik och pragmatik/kulturellt betingade översättningsutmaningar + övning

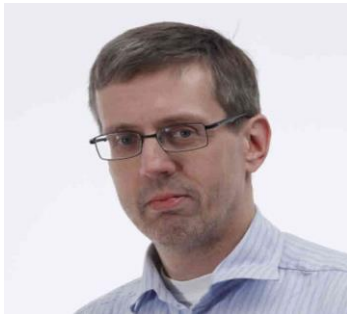
Kursens lärare:

Jenny Ström Herold, jenny.strom.herold@lnu.se (engelska, tyska)

Magnus Levin, magnus.levin@lnu.se (engelska, och lite tyska)

Liviu Lutas, liviu.lutas@lnu.se (franska)

Anne Katrin Welp, anne@akwconsulting.se (tekniska
översättningshjälpmedel, alla språk)

KURSSINNEHÅLL (se studieguide)

- individuella **inlämningsuppgifter** ("miniuppsatser") som betygsätts. Viktigt med **korrekt formalia!**
- **obligatoriska aktiviteter**: individuella aktiviteter eller gruppdiskussioner i basgrupper på MyMoodle.
- utöver kurslitteraturen: **filmer** och annat **referensmaterial** för inspiration och fördjupning
- frivilliga **diskussions/frågeforum** för litteraturläsning på MyMoodle.

KURSMÅL

Efter avslutad delkurs ska den studerande kunna

- på ett grundläggande sätt redogöra för och tillämpa översättningsvetenskapliga metoder och teorier,
- ur ett språkkontrastivt perspektiv identifiera och kategorisera olika typer av översättningsförändringar, avseende språkparen engelska/tyska/franska – svenska,
- sammanfatta och självständigt granska översättningsteorier,
- söka och på ett effektivt sätt utnyttja relevanta hjälpmedel för översättningsverksamhet såsom ordbehandling, databassökning och översättningsminnen.

KURSUPPGIFTER (se **kursdokumentet**)

- Skriv era uppgifter som **korta uppsatser** med inledning, bakgrund, analysdel, sammanfattning och referenslista. Håll er till **angivet ordantal (+/- 10%)**. Referera till kurslitteraturen och definiera de termer ni använder i den teoretiska bakgrunden.
- Följ noga de **instruktioner för formalia** som ni hittar i kursdokumentet.
- **Korrekturläs** era uppgifter!
- Uppgifter som lämnas in för sent **rättas normalt sett ej**, detta oavsett förseningens omfattning.
- Studerande som av giltigt skäl missat **enstaka** uppgift eller aktivitet under kursen har möjlighet att efter överenskommelse med aktuell lärare lämna in **ersättningsuppgifter**.

KURSLITTERATUR

Gemensamt för språkgrupperna:

Ingo, Rune. 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

Munday, Jeremy. 2016. *Introducing translation studies. Theories and applications*. London: Routledge.

Lakoff, George & Johnson, Mark. 1980 eller senare. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, kapitel 1–10.

Språkspecifik litteratur:

ENG: Chesterman, Andrew & Wagner, Emma. 2002. *Can theory help translators [...]*. Manchester: St. Jerome.

TY: Koller, Werner. **Ny upplaga**. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Tübingen/Basel: A. Francke Verlag.

FR: Guidère, Mathieu. 2010. *Introduction à la traductologie : Penser la traduction : hier, aujourd'hui, demain*. De Boeck.

Och sist men inte minst...

LITTERATURLÄSNING

För varje uppgift finns **läsinstruktioner**. Detta för att underlätta ert arbete med kursböckerna och fördela läsbördan över hela delkursen.

Notera att sidor i Munday och Ingo är **rekommenderad läsning** för varje deluppgift och att det kan vara så att ni finner anledning till att referera till andra delar av kursböckerna i en viss uppgift. Helt ok så länge det faller inom ramen för uppgiftsställningen.

Tidigare röster om delkursen – kursutvärderingar

Vad har varit bäst med kursen?

Mkt stort engagemang från lärarna som gett utmärkt återkoppling. God framförhållning och mkt bra kursupplägg.

Att ha tajta deadlines har varit bra för det har lärt mig strukturera mitt arbete och jobba snabbt.

De praktiska översättningsövningarna. Snabb och utförlig respons från läraren. cat-verktyget och uppsatsskrivandet.

Att få prova på CAT-verktygen. De gemensamma aktiviteterna för man lär sig bra tillsammans med andra.

Det mycket tydliga kursdokumentet som förklarade precis hur vi skulle göra. Det var också översiktligt och hjälpte en att hålla ordning på alla deadlines.

Jag gillade teoriuppgifterna, särskilt de som innefattade en översättningsuppgift tillsammans med tillämpning av teorin. Särskilt bra var även Jennys återkoppling. Hon tog sig tid att skriva ganska långa kommentarer som var till stor hjälp.

Vad var mindre bra med delkursen och vad skulle man enligt din mening kunna göra för att förbättra den?

Jag saknade diskussioner i kursen. Det hade varit mer givande om man fick diskutera sina idéer med klasskamraterna – jag kanske har en uppfattning om Reiss teorier, medan en annan klasskamrat uppfattat nått annat, och om man hade fått dela med sig av vad man fattat så hade man utvecklats mer än att bara skriva om det man själv uppfattat liksom

För mig personligen så tycker jag att vissa ramar/regler kändes för pedantiska/restriktiva. Å andra sidan, har jag kunnat förbättra hur jag anpassar mitt skrivande. Tycker också att det var lite oinspirerande att skriva så många miniuppsatser. Skulle ha uppskattat andra sorts uppgifter. Men jag förstår att det är ett sätt att förbereda inför den stora uppsatsen nästa år.

Lite mer tillämpning av cat-verktyg i resten av delkursen hade varit bra – tex att eleverna måste använda cat-verktyget sedan när man ska översätta texterna till uppsatserna så att man inte hinner glömma bort hur verktyget fungerar.

Det höga tempot har varit problematiskt, eftersom jag inte fått tid till att komplettera tidigare uppgifter.

LEGS och MUST Med Magnus!

2. Allmän introduktion

*Vad är översättning? Går det egentligen att översätta?
Begränsningar/utmaningar och gråzoner? Varför teorier om
översättning? Nyttan? Grundprinciper för översättning?*

A: *Vad gör man när man översätter?*

B: *Man skriver/uttrycker samma sak på ett annat språk.*

- Men vad innebär ”samma sak”?
Kan exempelvis bero på översättningens syfte/funktion och kulturella normer.
- Ett exempel...

Tysk källtext: platsannons

DTP-Grafiker (m/w)

Svensk översättning

Grafiker inriktad mot DTP

ZWILLING J.A. HENCKELS

JETZT BEWERBEN

MERKEN

MIR ZUSENDEN

DRUCKEN

Standort
Solingen
Google Maps

Anstellungsart
Feste Anstellung

Arbeitszeit
Vollzeit

Online seit
04.11.16

f g+ t

Was: Jobtitel, Firmenname oder ID

Wo: Ort oder 5-stellige PLZ

SUCHEN

weitere Jobs in [Marketing und Kommunikation - Handels-Marketing, ZWILLING J. A. Henckels AG - Solingen](#)

Junior Visual Merchandiser (m/w)

Die ZWILLING Gruppe steht für internationales Wachstum, unternehmerische Innovation sowie Kompetenz in den Produktsegmenten der modernen Wohnküche und Beauty Care. Mit weltweiten Vertriebs- und Produktionsgesellschaften (und den Kernmarken ZWILLING, STAUB, MIYABI, BALLARINI und DEMEYERE im Geschäftsbereich Küche, den Beauty-Marken TWEEZERMAN und ALESSANDRO sowie im Bereich Friseurbedarf mit den Marken JAGUAR und TONDEO) ist die ZWILLING Gruppe führend im Premium-Konsumgüterbereich.

Zur Verstärkung unseres Teams im Bereich Visual Merchandising wir einen

Junior Visual Merchandiser (m/w).

Zu Ihren Aufgaben gehören unter anderem die Entwicklung, Koordination und Umsetzung von Launches und Visual Merchandising Aktivitäten. Sie sind verantwortlich für die Betreuung von Produkteinführungen und stellen einen reibungslosen und synchronen Launch in verschiedenen Ländern und Märkten sicher. Die Kreation und das Projektmanagement sowie die Unterstützung lokaler Marketingteams im Hinblick auf POS und Visual Merchandising-Konzepte fallen ebenfalls in Ihren Tätigkeitsbereich. Sie koordinieren Einzelprojekte und

Översättning innebär i mångt och mycket att finna en ”**bruksmotsvarighet**” i målspråket (Ingo 2007:153).

Bruksmotsvarighet: ingen exakt lexikal-semantisk motsvarighet, men förmedlar ändå samma information som målspråksuttrycket (ofta idiom och andra vedertagna uttryck).
Jfr ”**equivalence**” (t.ex. Vinay & Darbelnet 1977)

Rökning förbjuden

No smoking

Défense de fumer

Rauchen verboten

to kick the bucket

trilla av pinn

Olika typer av översättning (Roman Jakobson 1959)

1. Interlingual översättning:

Översättning **mellan** två olika språk: **källspråk** → **målspråk**

source language → target language

Quellsprache (Ausgangssprache) → Zielsprache

la langue source (du départ) → la langue cible

2. Intralingual översättning:

Översättning **inom** ett språk

Ett exempel: översättning av Goethes ”die Leiden des jungen Werthers” till **plattyska**

3. Intersemiotisk översättning:

Översättning mellan olika **semiotiska system** (teckensystem):
förbudstext ”översätts” som en bild/skylt.

Går det egentligen att översätta (interlingualt)?

NEJ, säger Humboldt (1767–1835) som 1816 publicerade en översättning av Aischylos skådespel *Agamemnon*, med en inledning där han just reflekterar över översättarens uppgift och ööversättbarhet ("Unübersetzbarkeit")

(Bildkälla Wikipedia)

Vad kan han ha menat med detta?

Humboldt menar att översättbarhet hänger samman med att inget ord någonsin har en exakt likadan betydelse i ett annat språk.

Språk/modersmål och **tänkande/världsbild** är en icke separerbar enhet OCH varje språk/modersmål är kopplat till **en alldeles specifik världsbild**.

- *bröd – Brot – bread – pain*

In France *pain* is found in various sizes and shapes and is a cultural symbol, as shows its strong association with the prototypical image of a French person - a man wearing a beret with a long loaf (baguette) in his hands. **In Britain** bread is normally French bread and is not often eaten in meals. (Bassnett 1991:19).

Oöversättbart eller ”bara” mycket huvudbry?

- **Kulturspecifika ord** (”cultural words”, Newmark 1988)

julgröt, adventsgave (da.), Drogerie (ty.)

- **Kulturellt förankrade anspelningar (allusioner)**

Visst gör det ont när bubblor brister.

- **Retoriska grepp**

*Hela förmiddagen har premiärnerverna legat utanpå pälsen.
(jämför: nerverna ligger utanpå skinnet)*

Exempel på strategier vid översättning av kulturspecifika ord

- **Använd en generaliserande omskrivning:**

Julgröt → a special rice pudding served on Christmas Eve

- **Använd den mest näraliggande kulturella motsvarigheten:**

Statsministern → The Prime Minister

- **Använd ett förklarande tillägg:**

Er versorgte uns [...] mit Schokolade aus den *Intershops*. →

Han försåg oss [...] med choklad från *Intershop-butikerna*, i vilka man kunde köpa västprodukter med hårdvaluta.

Översättning är praktiskt sett möjligt!!!

"[...] all people share **far more cultural similarities** than is usually thought to be the case. What binds people together is much greater than what separates them. In adjustments to the physical environment, in the organisation of society, in dealing with crucial stages of life (birth, puberty, marriage, and death)[...] people are amazingly alike. Because of all this, **translating can be undertaken with the expectation of communicative effectiveness.**" (Nida/de Waard 1986:43f.)

- Översättandet i sig bidrar också till att **översättbarheten** inom olika språk **ökar!**

Gråzoner: översättning   –   textbearbetning
(textREproduktion)   (textproduktion)

- **Pragmatiskt motiverade (förklarande) tillägg**
- **Reklam/slogans:**
Uncle Ben: *Perfect every time* → *Klebt nicht, klumpt nicht*
BMW: *Die Freude am Fahren* → *The Ultimate Driving Machine* ("TRANSCREATION")
- **Översättning som omarbetning för en helt ny målgrupp**
- **Brister i källtext → förbättringar i måltext**
- **Starkt nedkortade versioner av källtext, engelskt abstract i tysk uppsats(?)**
- **Utförliga översättningskommentarer/appendix**
- **"Lokalisering" (ofta kopplat till webbmateriäl)**

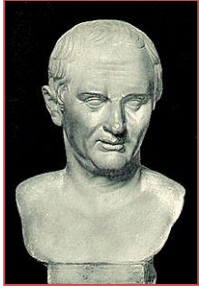

Varför teorier om översättning? Nyttan?

- **Medvetandegörande** (typiska svårigheter, **valmöjligheter**)
- Välja att följa en huvudteori/modell → **konsekventare** översättningar
- Ett sätt för oss att kunna prata mer konkret och i visst samförstånd om översättning (**metaspråk**)
- **Motivera** sina val (t.ex. för en korrekturläsare på en översättningsbyrå) – självsäkerhet
- Översättningsvetenskap – en vetenskap som är relativt starkt **praxisorienterad** såtillvida att texter, exempel, översättningsförslag ofta presenteras och problematiseras

Klassiska översättningsprinciper (dikotomier)

Den eviga frågan:
literal eller **free** translation
word-for-word eller **sense-for-sense**
(**form** vs. **innehåll**)

Debatten går ända tillbaka till **Cicero** (romersk talare/författare/politiker) 46 f.Kr.

- Övers. av **filosofisk litteratur** från grekiska = **literal translation**
- Övers. av **grekiska retorikers tal** = **free translation**
(a language which conforms to our usage)

literal och word-for-word translation

- Begreppen används ofta **mer eller mindre synonymt**.
- Men **Newmark** (1988) skiljer mellan dessa metoder:
  1. **word-for-word** innebär att källtextens syntax bevaras. Lexikalt sett överförs varje ord bokstavligt och **separat**.

Den **interlinjära** översättningen:

Peter kan gömma sig i huset.

Peter kann verstecken sich in Haus-DEF

2. **literal translation** innebär att grammatiska konstruktioner överförs till målspråkets närmaste motsvarighet. Fortfarande ett relativt strikt ord-för-ord-förfarande. En sorts **”pre-translation process”**.

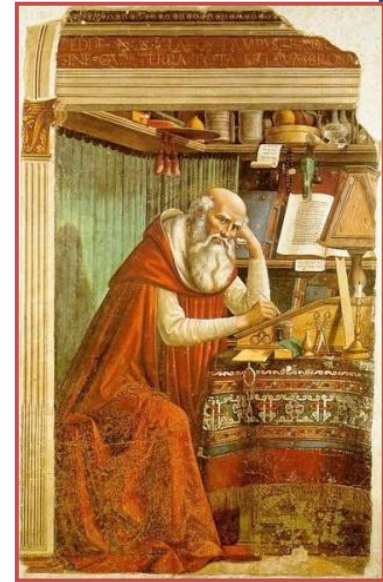

Free translation

Hieronymus på 300-talet e.Kr.:

Fri översättning – med viss reservation:

”Now I not only admit but freely announce that in translating from Greek – **except** of course **in the case of the Holy Scripture**, where even the syntax contains a mystery – I render **not word-for-word** but **sense-for-sense**.”

- En mer ”extrem” form av fri översättning är ”**adaptationen**”: översättaren ersätter källtextens/källspråkets kulturella verklighet med **en motsvarande befintlig verklighet i målspråskulturen**. Vanligt vid översättning av **barnlitteratur**.
- Barnen i Pippi Långstrump dricker i huvudsak *te* i den holländska översättningen, *inte kaffe* eller *varm choklad*.

Men är målet alltid att skapa en ”friare” översättning i enlighet med målspråkets språkliga och kulturella förutsättningar?

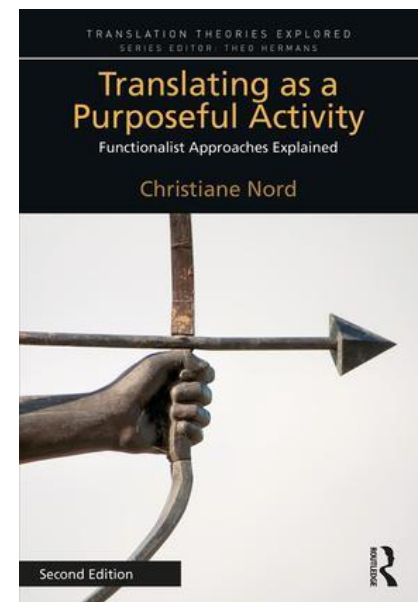
Beror på översättningens syfte och funktion (“**skopos**”)!

- Christiane Nord (1989/2005):

- 1) documentary vs.
- 2) instrumental translation

- 1) Ett **dokument** över kommunikationen mellan MT:ens sändare och mottagare.

- 2) Ett kommunikativt **instrument** ”in its own right”

Så vad behöver en översättare kunna?

A translator needs **two abilities** (apart from obvious language skills, etc.). One is the ability to **come up with several possibilities**, several potential equivalents. The second is the ability **to select the best one**, for the purpose in hand.

The first skill needs divergent intelligence, imagination, creativity; the second needs convergent intelligence, the ability to criticize, analyze, compare, assess. (*Pym 1992*)

Andra kunskaper och färdigheter?

Chesterman (2001) – “Code of professional conduct”

- Mastery of target language equivalent to that of an educated native speaker,
- Up-to-date knowledge of the subject material and its terminology in both languages,
- Access to information and reference materials, and knowledge of the tools of profession

Översättareetik (yrkesetik)

Utvalda delar ur SFÖ:s yrkesetiska kod

SFÖ-medlemmar ska:

- bedriva verksamheten så att allmänhetens förtroende och aktning för översättarkåren upprätthålls och främjas.
- ska noga överväga om den egna kompetensen, kapaciteten och övriga förutsättningar är sådana att varje aktuellt uppdrag kan genomföras på ett professionellt sätt. Om så inte är fallet ska detta snarast meddelas uppdragsgivaren.
- behandla alla handlingar och upplysningar från uppdragsgivaren som sekretessbelagda såväl under pågående arbete som efter avslutat uppdrag om inte annat överenskommits.

Översättningsetik (översättningshandlingen)

- To translate or not to translate?
- Medvetenhet om etiska/moraliska aspekter gällande innehåll och copyright. Exempel: septemberfesten
- Venutis (1995) “**domestication**” vs. “**foreignization**”:
“The proper ethical aim of the translating act **is receiving the foreign as foreign.**” (=foreignization)
- Nord (1991/1993) om ”**lojalitet**” gentemot:
  - 1) **måltextsläsaren** (förväntad ekvivalens mellan KT och MT),
  - 2) **källtexts-författaren** (författarintention)
  - 3) **uppdragsgivaren** (snabb leverans).

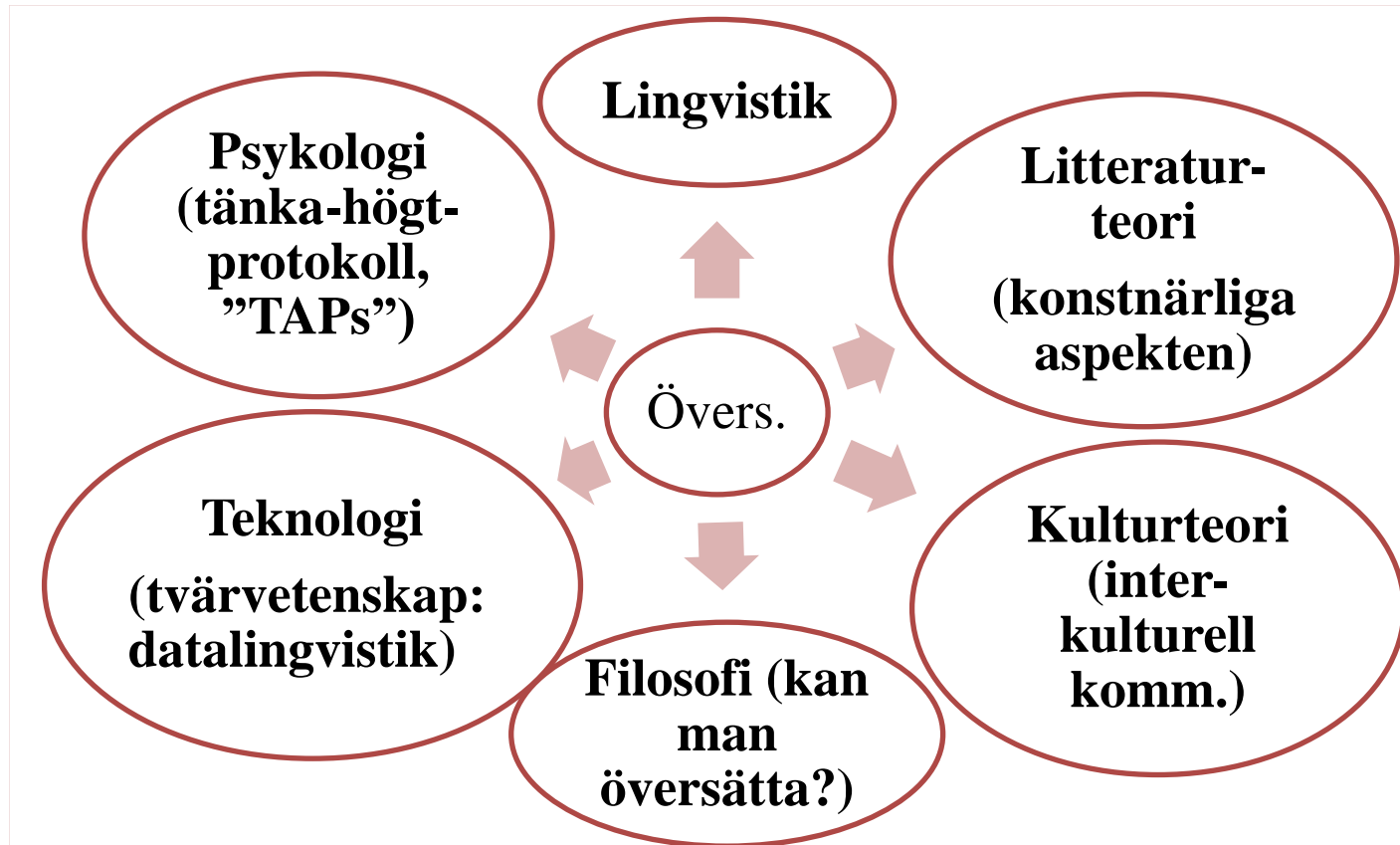
LUNCH

Bild lånad:
https://www.123rf.com/photo_61807961_over-head-view-of-lunch-break-at-the-neatly-organized-desk-along-with-computer-and-salad.html

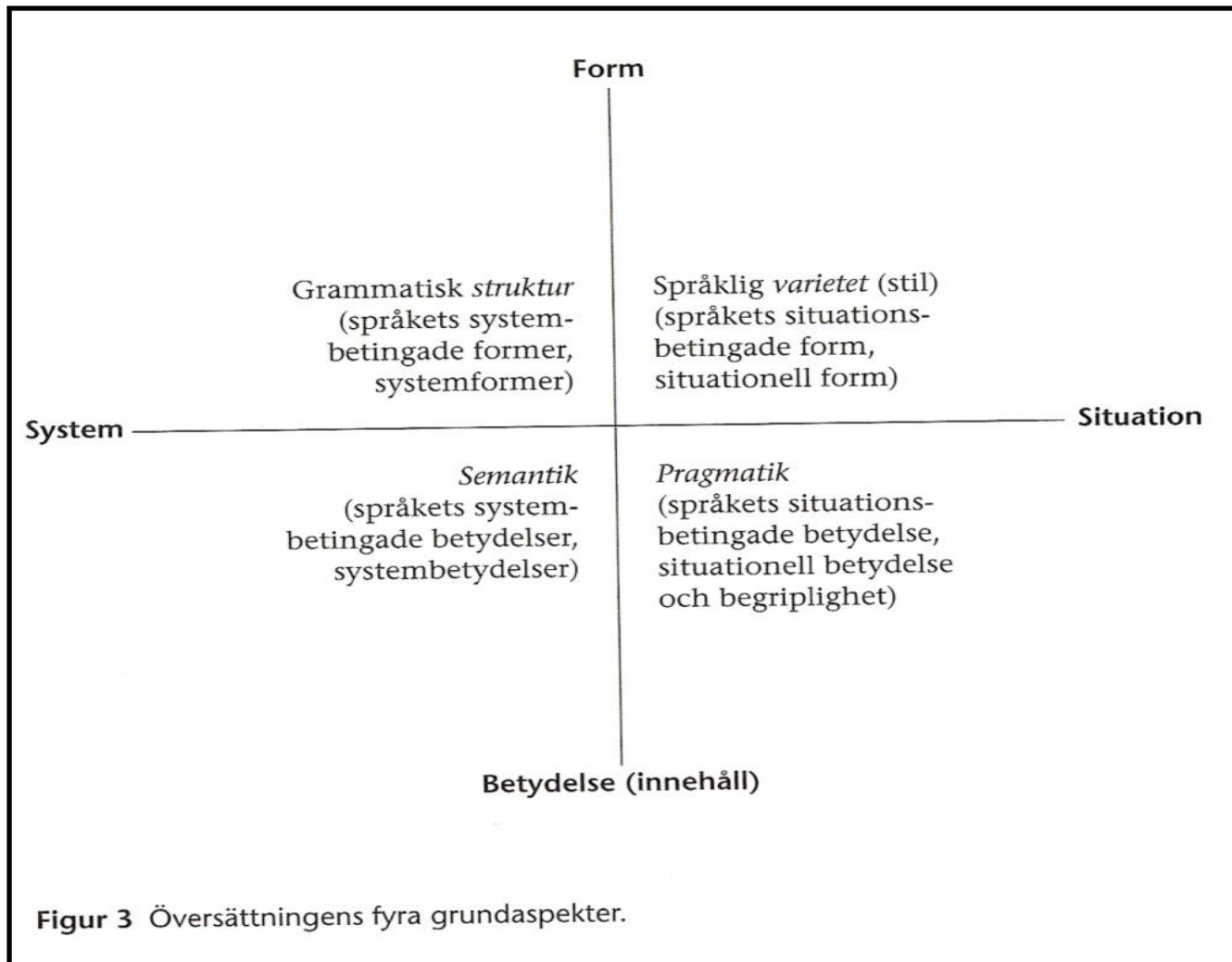

3. Översättningsvetenskapen och dess grundaspekter

Antingen studera produkten eller processen!

Översättningens grundaspekter (Ingo 2007)

3.1 Grammatik (strukturella förändringar)

- 1950-talet: Forskning inom maskinöversättning bidrog till att översättningsvetenskap etablerade sig som ett **delområde inom (den kontrastiva) lingvistik**.
- Fokus på motsvarighetsrelationer på **ord- eller frasnivå** såsom:
  - Regler/preferenser i olika språk vad gäller exempelvis mer **verbal utformning** eller mer **nominal utformning**
  - Regler/preferenser i olika språk vad gäller **artikelbruk**
  - Regler/preferenser vad gäller **attributplacering** (vänstertungt språk/högertungt språk)
- Grammatiska strukturer inte sällan en källa för **interferenser** eller s.k. "**translationese**", dvs. källtextens struktur lämnar "avtryck" i måltexten.

Språkparsbundna, komparativa lingvistiska teorier

Vinay & Darbelnet. 1958. *Stylistique comparée du français et de l'anglais*.
(Översattes till engelska 1995)

Catford. 1965. *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*

➤ Catford (1965:20) om ”**translations shifts**”:

The theory of translation is concerned with a certain type of relation between languages and is consequently a branch of Comparative Linguistics. [...]. *Translation may be defined as follows: the **replacement** of textual material in one language (SL) by **equivalent** textual material in another language (TL).*

Vinay & Darbelnet (1958)

Två huvudmetoder för översättning:

I) direct translation, II) oblique translation

I) Direct translation:

1. **loan** (direktlån): *know-how, soundtrack*
2. **calque** (översättningslån): *developing country* → *utvecklingsland*
3. **literal translation**: *He had stolen a book.* → *Han hade stulit en bok.*

II) Oblique translation:

4. **transposition** (oblig./fakult.)
ordklassbyte? (frasnivå, se utdrag ur Eriksson 1997):
Trotz seiner Armut... (NP) → *Trots att han var fattig...* (VP)
Après sa sortie... (PP/NP) → *När han gått ut...* (VP)
He finds it difficult... (ADJF) → *Han har svårigheter med att...*(NP)

5. **modulation** – perspektivskifte (”touchstone of a good translator”)
(oblig./fakult.):

negativt blir positivt:

He didn't hesitate at all. → Han reagerade omgående.

Keine Panik! → Ta det nu lugnt!

konkret blir abstrakt: *dress rehearsal → generalrepetition*

passivt blir aktivt: *The car was stolen by two men. → Två män stal bilen.*

6. **equivalence** (idiommotsvarigheter, fasta fraser/formler):

like a bull in a china shop → wie der Elefant im Porzellanladen

Gott nytt år → Guten Rutsch

forts. V & D

7. **adaptation** (ung. kulturell motsvarighet) (oblig./fakult.):

cricket → *tour de France, baseball*

Glögg → *Eggnog*

- V & D avser med ”**adaptation**” ett **lokalt** textuellt ingrepp.
  - Med ”adaptation” avses också ibland en mer **global översättningsstrategi** där **hela textinnehållet** förflyttas till målspråkskulturen.
- Andra översättningsskiften (V & D) som nämns i Munday, t.ex. ”explicitation” och ”amplification”.

Grammatik och bruklighet/frekvens

- Viktigt att skilja på systemkunskaper ("langue") och kunskaper om bruk ("parole") resp. bruklighet

definithet/indefinithet

Within English football →

*Inom engelsk fotboll

Inom den engelska fotbollen

- Ingo (2007:187): "Prepositionsattribut, så typiskt för svenskan, fungerar i engelskan (*männen omkring honom – the men around him*), men det används trots allt något sparsammare och ersätts ofta med **participuttryck**."

väska med pappren → *the wallet containing the papers*

3.2 Semantik

Betydelselära; Läran om ords och uttrycks betydelse

1. **Denotation** (kärnbetydelse, encyklopedisk betydelse)
2. **Konnotation** (bibetydelse, kulturellt förankrad)
3. **(Privat/Individuell association)**

**Översättaren måste ta hänsyn till alla dessa
betydelseaspekter!**

(Ingo 2007: 86–126)

DENOTATION

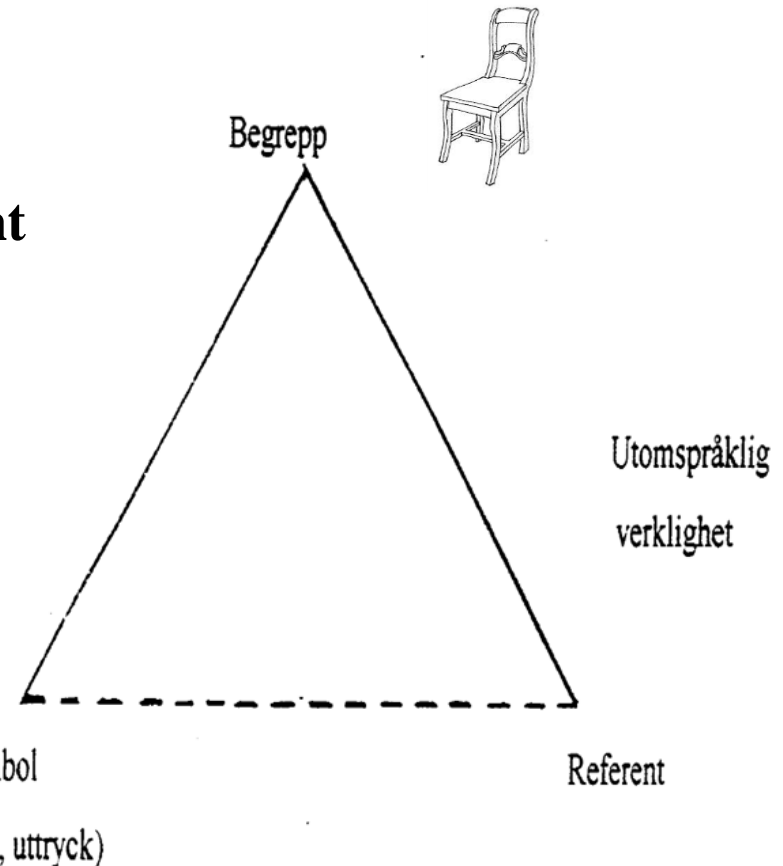
Ett ord är en **symbol** för en entitet på "tankenivån" = **begrepp**.

Detta begrepp refererar till en **referent** i utomspråklig verklighet.

Symbol – referent = socialt etablerad överenskommelse, ("arbiträrt"/godtyckligt).

Egennamn: ingen begrepp-referent-relation (ingen "egentlig" betydelse).

Men: *She's such a Polyanna!*

Figur 2. Den semantiska triangeln (Ingo 1991: 122).

Egennamn och litterär översättning

Erik Anderssons dagbok är en roande betraktelse som ger inblick i översättandets möda.

Erik Andersson ägnade nästan tre år av sitt liv åt att nyöversätta JRR Tolkiens stora verk Ringarnas herre, tidigare känd som Sagan om Ringen

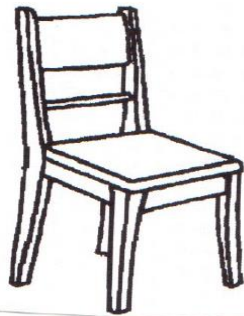
Egennamn och litterär översättning

10 april 2003

”Namnfrågan är
onekligen besvärlig.
Tuckborough.
Borough är förstås
borg, men vad är
Tuck?...”

Vad är en *stol*? Vad är innefattat i *stolens* denotation?

Begreppsrelation: intension/extension

intension

betydelseinnehåll

vs.

extension

vs.

betydelseomfång

INTENSION = särskiljande särdrag (**komponentanalys**)

Köksstol

+ sittyta
+ ryggstöd
+/- armstöd
+ stolsben
- medar

Gungstol

+ sittyta
+ ryggstöd
+ armstöd
- stolsben
+ medar

Ingo (2007:99):

”Man bör [...] eftersträva att de betydelsekomponenter [semem, JSH] som finns hos ett ord i originaltexten så **noggrant som möjligt ingår i betydelsen hos det målspråkliga uttrycket.**”

Konnotation

- Ett **stilvärde** (arkaiserande, kanslisvenska, talspråkligt osv.)
- Ett **känslvärde** (kan väcka **positiva** eller **negativa** reaktioner)
- Ett ”**socialt eller geografiskt värde**” (sociolekt, dialekt)

- Samma referent är kopplad till flera ordmotsvarigheter med olika konnotationer (= **synonymi**):
debattera – diskutera – tjafsa
strukturerad (tillvaro) – inrutad (tillvaro)
kola vippen – gå ur tiden

- Konnotation och **eufemism**:
kalhygge → föryngringsytor
städerska → städare → lokalvårdare → hygientekniker

Stilnivå/stilmarkörer i källtext och måltext

Det finns forskning som visar att översättare tenderar att **normalisera**.

KT: **Nope**, that ain't Ethel.

MT: **Nej**, det är inte Ethel.

Varför inte: **Nix/Näpp**, det **e** inte Ethel.

KT: Hast du **was** gesehen?

MT: Såg du **någonting**?

Varför inte: Såg du **nåt**?

Gellerstam, M. 1986. **Translationese** in Swedish novels translated from English.

- Korpus bestående av ca 30 översatta romaner och 30 svenska originalromaner (=parallelltexter)
- Iakttagelse: **normalisering** av talspråkliga former i översättning

Table 2. Colloquial expressions — frequency in OSN and TE

Colloquial expression	Original Swedish novels	Translations
mej ('me')	3795	20
dej ('you')	1721	15
sej ('himself', 'herself' etc)	3127	5
sen ('then')	2175	1033
säja ('say')	360	2
nån ('somebody'/'anybody')	1312	
jävligt ('damned')	96	20
kul ('fun')	103	21
snacka ('talk')	131	35
farsan/morsan ('father'/'mother')	384	8
tjej/kille ('girl'/'boy')	294	93

”Semantiska särfall” (Ingo 2007:123 ff.)

- **Semantiska tillägg (nya betydelsekomponenter):**

*Wolfgang Schäuble wollte gestern → Tysklands finansminister
Wolfgang Schäuble ville igår (pragmatiska skäl)*

- **Explicitgörande (inga nya betydelsekomponenter):**

Then he wrote it down → Sen skrev han ner det på listan.

*He is sick and can't go to work. → Han är sjuk och kan därför
inte gå till jobb.*

- **Semantiska utelämnningar (informationsförlust):**

”bör ske på väl övervägda pragmatiska grunder”

- **Implicitgörande (ingen informationsförlust):**

Sen skrev han ner det på listan. → Then he wrote it down.

*Han är sjuk och kan därför inte gå till jobb → He is sick and
can't go to work*

ÖVNING

& PAUS

Fundera också på följande: Man brukar säga att översättningar generellt sett är längre än originaltexter. Så är fallet även här. Om jag räknat rätt: 131 ord (källtext) versus 180 ord (måltext). Vad kan det bero på?

1	Huvudpersonen i Henning Mankells kriminalromaner, Kurt Wallander, arbetar som kriminalkommissarie vid polisen i Ystad.	The main character in Henning Mankell's detective novels, Kurt Wallander, works as a Detective Inspector at Ystad police station.
2	Denna idylliska korsvirkesstad ligger som en pärla vid Östersjöns kust, inbäddad av vidsträckta sandstränder.	Flanked by extensive sandy beaches, the idyllic town of Ystad – with its many half-timbered houses – shines like a pearl on the coastline of the Baltic Sea.
3	Ystad är en gammal Hansastad med anor från 1200-talet, vilket märks på de vindlande, medeltida kullerstengatorna.	An old Hansa town, it goes back to the 13th century, which you notice when walking in the winding cobble-stoned streets from the Middle Ages.
4	Här blomstrar kaféer, personliga butiker och mysiga restauranger med vänligt bemötande i stressfria miljöer.	There is an abundance of cafés, small shops and cosy restaurants with friendly service in relaxing surroundings.
5	Ystad kan nås via direkttåg från Malmö, Kastrup och Köpenhamn.	Ystad can be reached by train from Malmö, Kastrup Airport and Copenhagen.
6	Hamnen trafikeras dagligen av färjor till de populära destinationerna Polen och den danska ön Bornholm.	There is a daily ferry service from Ystad harbour to the popular destinations of Poland and the Danish island, Bornholm.
7	Nattetid vakar en tornväktare över den medeltida stadens invånare genom att varje kvart blåsa i sitt horn från S:ta Mariakyrkans torn.	At night a tower watchman in the tower of Saint Maria's church keeps watch over the inhabitants of the medieval town by blowing on his horn every quarter of an hour.
8	Denna dova signal, som ljuder i de olika väderstrecken, visar att allt är lugnt i staden. Fast det är det ju inte alltid – inte i Wallanders värld.	This muffled sound, sent out to the four points of the compass, signals that everything is well in the town. But everything is not always well – not in Wallander's world.

3.3 Pragmatik och kulturellt betingade översättningsproblem

Användning av språket i sitt sammanhang

(*langue vs. parole*: de Saussure, 1915)

- Pragma (grek.) = 'handling/aktivitet'
- Vi skiljer mellan:

Kontext (situativt sammanhang) vs. ***Kotext***
(textuellt sammanhang)

- Sammanhanget **disambiguerar**, dvs. eliminerar tvetydigheter/mångtydigheter:

John likes flying planes.

das Schloss → 'lås' eller 'slott' (**homonymi**)

Målgruppsanpassningar/Explicitgörande och **presuppositioner**

It [= presupposition] is defined by Baker as ”**pragmatic inference**”. Presupposition relates to the **linguistic** and **extralinguistic knowledge** the sender assumes the receiver to have or which are necessary in order to retrieve the sender’s message. (Munday 2012:148f.)

**Exempel på presupposition som kan kräva
anpassning/explicitgörande i måltextern:**

- *In Parliament he fought for equality, but he sent his son to Winchester.*

Kulturella fenomen ("cultural words", Newmark 1988/1993)

Newmark identifierar **fem kategorier** (med underkategorier):

1. **Ekologi/Fauna:**

Föhn (vind i alperna), *lingon*

2. **Materiell kultur** (mat, kläder, transport...):

Ouzo, *Dirndl*

3. **Social kultur** (arbete, fritid):

Siesta, *Geisha*

4. **Organisationer, traditioner, aktiviteter/processer**

Bundestag, *midsommar*

5. **Gester**

hur man hälsar på varandra i olika kulturer: *ta i hand*, *kyssa handen*, *på kinden*

Forts. "cultural words"

Ett par exempel på översättningsstrategier från Newmark:

- "Transference": *Dirndl* → *Dirndl*
- "Accepted standard translation": *rättsstat* → *constitutional state*
- "Cultural equivalent": *Dirndl* → *folkdräkt*
- "Descriptive equivalent": *Dirndl* → *traditionell klädsel*
- "Notes, additions, glosses":
Debrecen → *the city of Debrecen, in West Hungary*

Översättning av idiom

Idiom (*trampa i klaveret, dra ngn vid näsan*) :

- Ett idiom har som helhet en figurativ betydelse.
- Ett idiom har en relativt fixerad form.
- Ett idiom är institutionaliserat.

Olika översättningsstrategier (Ingo 2007:143ff.):

1. Idiom översätts med idiom: *kick the bucket* → *trilla av pinn*
2. Idiom översätts ordagrant (sällan bra lösning)
3. Idiom översätts med förklarande normaluttryck (neutralisering): *get off my back!* → *lägg av, låt mig vara ifred!*
4. Normaluttryck övers. med idiom: *They look the same.* → *De är lika som bär.*

Använda en direkt idiomotsvarighet, kanske inte alltid lämpligt...

- **Stilnivå/frekvens**

*...dass die Geldpolitik **ihr Pulver** weitgehend **verschossen** hat →
...att penningpolitiken har **förbrukat allt sitt krut.***

- **Idiomotsvarighet finns, men ”funkar” den i sitt sammanhang?**

Morgonstund har guld i mun → the early bird catches the worm

Newmark: Beware of books of idioms!

Metaforer – bildspråk

Lakoff/Johnson (1980): *"The essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another"*.

Ord eller uttryck som används i överförd betydelse, har oftast en gestaltande, konkretiserade och/eller effektskapande funktion.

Ingo (2007:118ff.) skiljer mellan:

1. **Litterära metaforer:** *Husen började sakta lyfta på ögonlocken.*
2. **Semantiska metaforer:** *bergets fot, sågens tänder, datorminne, Hon lyste upp*

Olika översättningsstrategier

1. Samma metafor finns i MS: *x caused a political earthquake* → *x ledde till en politisk jordbävning*
2. En annan metafor med likvärdig betydelse finns i MS: *He shot down all of my arguments.* → *Han slog hål på alla mina argument.*
3. Normalisera: *Okay, shoot!* → *Ok, sätt igång!*
4. Kompensera (normaluttryck → metafor):
Let's forget this ever happened. → *Låt oss dra ett streck över detta.*

När det är dags att börja översätta...

 STUDIEGUIDE

Övriga resurser

 Gott och blandat om översättning

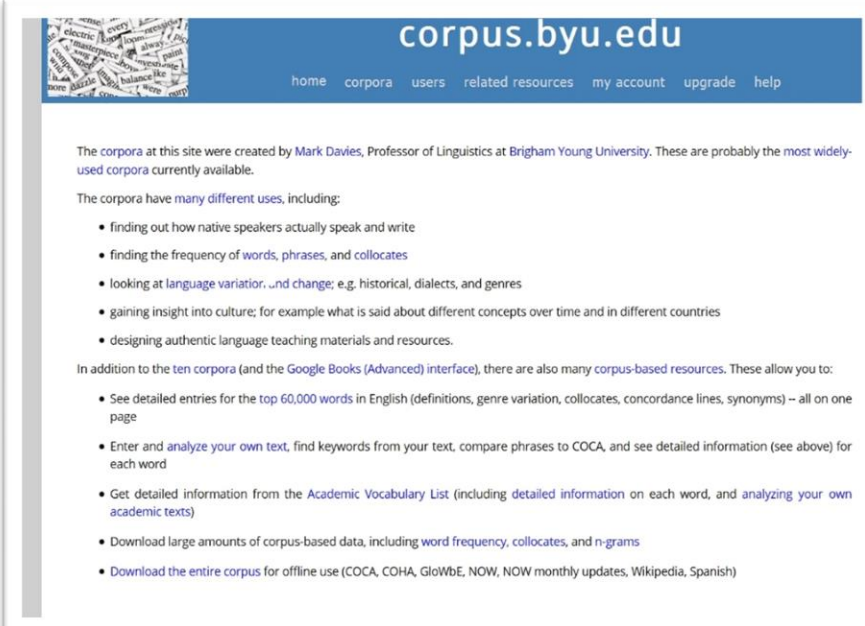
 Översikt över digitala resurser (ordböcker, termbanker, korpus mm)

- Enspråkiga/tvåspråkiga ordböcker (Norstedts ordbokspaket via UB/studentinloggning!)
- Synonymordböcker
- Termbanker (rikstermbanken.se, iate.europa.eu)
- Korpusar (parallellkorpus eller enspråkiga; **NYHET: Sketch engine**)
- Parallelltexter (originaltexter på målspråket i samma genre/texttyp etc)
- ”bakgrundstexter”, t.ex. lexikon/encyklopedier: **NE.se**
- Svenska skrivregler (senaste upplagan)

The Brigham Young Corpora (<https://corpus.byu.edu>)

- Skapat av Mark Davies vid Brigham Young University (2008).
- Gratis användning och användarvänligt sökgränssnitt
- Här finns olika delkorpusar för **BrE**, **AmE** och andra varieteter av engelska (**global English**)
- COCA (AmE): **talat** (tv och radiotranskriptioner), **skönlitteratur**, **tidskrifter**, **dagstidningar** och **akademisk text** med drygt **600** miljoner ord från 1990 och fram till idag.

The screenshot shows the homepage of the Brigham Young University Corpora website. The header features the URL 'corpus.byu.edu' and navigation links for 'home', 'corpora', 'users', 'related resources', 'my account', 'upgrade', and 'help'. A word cloud is visible on the left side of the header. The main content area contains the following text:

The corpora at this site were created by Mark Davies, Professor of Linguistics at Brigham Young University. These are probably the most widely-used corpora currently available.

The corpora have many different uses, including:

- finding out how native speakers actually speak and write
- finding the frequency of words, phrases, and collocates
- looking at language variation...and change; e.g. historical, dialects, and genres
- gaining insight into culture; for example what is said about different concepts over time and in different countries
- designing authentic language teaching materials and resources.

In addition to the ten corpora (and the Google Books (Advanced) interface), there are also many corpus-based resources. These allow you to:

- See detailed entries for the top 60,000 words in English (definitions, genre variation, collocates, concordance lines, synonyms) – all on one page
- Enter and analyze your own text, find keywords from your text, compare phrases to COCA, and see detailed information (see above) for each word
- Get detailed information from the Academic Vocabulary List (including detailed information on each word, and analyzing your own academic texts)
- Download large amounts of corpus-based data, including word frequency, collocates, and n-grams
- Download the entire corpus for offline use (COCA, COHA, GloWbE, NOW, NOW monthly updates, Wikipedia, Spanish)

Enspråkiga korpusar för andra språk

SVENSK KORPUS: Språkbanken Text: <https://spraakbanken.gu.se/>

En svenskspråkig korpus som innehåller tidningstext från senare delen av 1900-talet och från 2000-talet. Andra genrer/varieteter inkluderar skönlitteratur, finlandssvenska texter och bloggar.

SPRÅKBANKENTEXT

TYSK KORPUS: Deutsches digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS): www.dwds.de

En tyskspråkig korpussamling som innehåller mycket tidningstext från 1900-och 2000-talet men också nya bloggtexter.

Översättningskorpusar

- Tyvärr är de fritt tillgängliga parallellkorpusarna **små** och **få till antalet**, ofta på grund av copyright.
- Ett undantag är **Linguee.com** som innehåller flera språkkombinationer. Linguee ger tillgång till mer än **en miljard** översatta texter.

- Korpusen innehåller texter från **tvåspråkiga hemsidor** (företag och organisationer) och **EU-dokument**.
- **English-Swedish Parallel Corpus (ESPC)**
Innehåller romaner i original och översättning. Finns i Språkbanken Text, men åtkomst måste beviljas. Kontakta Anna-Lena Fredriksson vid Göteborgs universitet: anna-lena.fredriksson@sprak.gu.se

